

Haber Gazetesi'ndeki Haberler Ekseninde II. Dünya Savaşı Sırasında Afyonkarahisar'da Sıtma ile Mücadele *

Ayşe Aydın **

ORCID: 0000-0003-9784-2460

Öz

Dünyada ve Türkiye'de sıtma hastalığının mücadelesi çok eskilere dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde sürekli savaşlar devam ettiği için orduda ve sivil halk arasında sıtma hastalığı yoğun bir şekilde görülmüş devlet tedbir almaya çalışmış ancak yeterli olamamıştır. Aynı şekilde Milli Mücadele döneminde de ordu ve sivil halk arasında yoğun bir şekilde sıtma hastalığı ile mücadele edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra sıtma hastalığı ile mücadele daha da ciddiye alınarak kanun ve talimatnameler hazırlanmıştır. Sıhhat Vekâleti'nin coğrafi şartları ve hastalığın yoğun bir şekilde görülmesinden dolayı ilk sıtma hastalığı mücadele merkezlerinden birini de Afyonkarahisar'da açtığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra, düzenli bir şekilde bu hastalıkla mücadele edilerek hasta oranı düşürülmüştür. Ancak 1939'da II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte ülkenin içinde bulunduğu şartlardan dolayı hastalıkta tekrar yoğun bir artış görülmüştür. Bu durumu Afyonkarahisar milletvekilleri dönem dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden dile getirmişler veya hazırladıkları raporlarda belirtmişlerdir. Ayrıca vilayet yöneticileri, basın, şehrin ileri gelenleri seferber olmuş halkı bilinçlendirmeye çalışmışlardır. Ancak savaşın içindeki ekonomik şartlardan dolayı yeterli düzeyde tedbirin alınması ve sıtma hastalığı ile mücadele edilmesi çok kolay olmamıştır. Bu çalışmamızda II.Dünya Savaşı esnasında Afyonkarahisar'da sıtma hastalığı ile yapılan mücadele, literatür kaynakları ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Sıtma, Mücadele, II. Dünya Savaşı

Gönderme Tarihi: 15/11/2019

Kabul Tarihi:26/12/2019

*Bu çalışma Ekim 2018'de Afyonkarahisar'da düzenlenmiş olan II. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş metnidir.

**Dr.Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,E-posta: ayseay42@hotmail.com.

Fight against Malaria in Afyonkarahisar During The World War II Within The Framework of The News in Haber Journal

Abstract

The fight against malaria in the world and Turkey dates back to old times. Because of the ongoing wars in the last period of the Ottoman Empire, malaria was seen intensively in the army and among the civilian people, but the state tried to take precautions but it was not enough. Similarly, during the National Fight period, an intense fight against malaria was waged among the army and the civilian population. After the proclamation of the Republic, the fight against malaria was taken more seriously and laws and regulations were prepared. Due to the geographical conditions and the intense occurrence of the disease, the Ministry of Health opened one of the first centers for fight against malaria in Afyonkarahisar. After the establishment of the Republic of Turkey, the ministry managed to reduce the proportion of patients fighting this disease on a regular basis. However, in 1939, after the outbreak of World War II, the disease intensified again due to the conditions of the country. Afyonkarahisar deputies voiced the case from time to time in Grand National Assembly of Turkey or stated in their reports. In addition, the governors of the province, the press, the notables of the city tried to raise public awareness. However, due to the economic conditions in the war, it was not easy to take adequate measures and fight against malaria. In this study, the fight against malaria in Afyonkarahisar will be put forward during World War II.

Keywords: Afyonkarahisar, Malaria, Fight, World War II.

Received Date: 15/11/2019

Accepted Date: 26/12/2019

Борьба с малярией в Афонкарахисар во времена Второй мировой войны из статей в газете «Хабер»

Резюме

Борьба с малярией в Турции, как и во всем мире, имеет долгую историю. В последние годы существования Османской империи из-за продолжительных войн малярия широко распространилась среди военных и мирного населения, против чего государство предприняло ряд доступных мер, но они оказались недостаточными. Борьба с заболеванием продолжилась и во времена Национальной борьбы. После объявления Республики борьба с малярией превратилась в более серьезную цель, для чего были подготовлены соответствующие законы и указания. Так, в связи с географическими условиями и масштабом распространения болезни один из первых центров по борьбе с малярией был открыт Министерством здравоохранения в Афонкарахисаре. Благодаря систематической борьбе после создания Турецкой Республики число больных снизилось. Только в 1939 году с наступлением Второй мировой войны из-за внутренних условий болезнь вспыхнула снова. Подобное положение дел не раз затрагивалось депутатами Афонкарахисара на собраниях правительства или в представленных отчетах. В свою очередь силы главы провинции, прессы, городских лидеров были мобилизованы на предупреждение населения. Однако, из-за военных экономических условий предпринятых мер было недостаточно, и борьба с малярией осложнялась. Данная статья посвящена исследованию борьбы с малярией в Афонкарахисаре во времена Второй мировой войны, с использованием соответствующей литературы.

Ключевые слова: Афонкарахисар, малярия, борьба, Вторая мировая война

Получено: 15/11/2019

Принято: 26/12/2019

Introduction

Paludism, known as malaria in the world, is caused by a mosquito called Anopheles biting healthy people and is contagious. Due to the successive battles in the last period of the Ottoman Empire, especially during the Balkan Wars and World War I, malaria rates increased considerably. This rate increased continuously during the War of Independence. In this period, because of the lack of regular statistics due to the war, the numerical data of the disease in the country is not known exactly, but 40% of the soldiers and 50% of the population are known to have had malaria.

After the end of the War of Independence, about half of Turkey's population of 12 million, ie 6 million people, were found to be suffering from malaria. The fact that the majority of the country's population was in this situation caused serious concerns. Because malaria was a disease that greatly reduced the ability of people to work and contributed to the increase in child mortality.¹ Therefore, fight against this disease began from very early stages. This situation was also included in the agenda of the Parliament from time to time. In fact, the most important drug of malaria disease, the quinine was distributed through Ziraat Bank before.² The Republic of Turkey included this disease in 1924 Fundamental Law (Constitution of 1924) to avoid problems caused by infectious diseases.³ At the time when health policies of the young Republic of Turkey was determined, fight against malaria was always prioritized. Throughout one-party political life, governments continued to fight against infectious diseases and malaria.

Before World War II, there was a significant success in the fight against malaria and a significant decrease in the number of patients. However, with the beginning of the World War II, the disease rate began to rise again. While the state was preoccupied with the woes of the war, on the other hand, it fought with the rapidly spreading and increasing infectious diseases, especially malaria.

1-Fight with Malaria in the Republican Period

On the one hand, the National Fight team tried to save the country from enemy occupation, on the other hand, it opened the Grand National Assembly of Turkey on

¹ İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi*, c.3, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, 123.

² TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Circuit: I, Session; 98, Volume, 22, 7.09.1922, 547; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Circuit:II, Session 32, Volume, 29, 03.02.1926, 9.

³ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, İstanbul: Der Yayınları, 1995, 257.

April 23 1920 in Ankara to make the fight legitimate. One of the first ministries established in the government founded on May 2 was the Ministry of Health and Social Welfare. The Ministry prepared projects and studies aimed primarily at raising healthy generations. Attention was drawn to infectious diseases, especially malaria.⁴ The damage caused by malaria to the public was intensified on country's agenda through various publications and initiatives. The socioeconomic situation of the country caused the infectious diseases to increase and more than half of the population was infected with malaria. For this reason, provincial councils for health services referred in 11th article of the 1921 Organization Law were assigned. In this way, it was aimed to get results about infectious diseases in a short time. In addition, the Ministry of Health made an intensive effort to fight against infectious diseases more effectively. Mustafa Kemal Pasha mentioned about the inadequacy of the fight against infectious diseases, especially malaria in the opening speech of the Turkish Grand National Assembly in 1921.⁵ In the opening speech of the Assembly in March 1, 1922, Mustafa Kemal Pasha mentioned about distribution of quinine necessary for fight against malaria.⁶

Mustafa Kemal Pasha, in his speech at the 4th opening year of the Turkish Grand National Assembly, mentioned about infectious diseases and especially the fight against malaria. Upon malaria becoming widespread in 1924 across Turkey, the minister of the health established a commission chaired by the minister of health, and it was focused on solutions that would be produced the shortest way against malaria⁷. Ministry of Health Malaria Fight Directive was prepared. Malaria Map of Turkey was created; The fight was first started in the capital Ankara and then across the country. In addition, a course was organized in 1924 in Istanbul Bacteriology Hospital and center for fight against malaria was opened in Ankara, Adana and Afyonkarahisar with trained health professionals.⁸

In the National Turkish Medical Congresses, the first of which was held on 1-3 September 1925, the most important issue in the fight were malaria was the main

⁴Ayhan Vergili, "Türkiye'de Modern Tıbbın Kurumsallaşması ve Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, 85; Fatih Tuğluoğlu, "Türkiye'de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)", *Türkiye Parazitoloji Dergisi* 32, sy.4 (2008): 351.

⁵ Hilal Özkaya, "Cumhuriyet Döneminde Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele", *Türk Aile Hekimleri Dergisi* 20, sy. 2 (2016) 79.

⁶ Özkaya, "Cumhuriyet Döneminde Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele", 79.

⁷ Tuğluoğlu, "Türkiye'de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)", 353-355.

⁸ Özkaya, "Cumhuriyet Döneminde Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele", 80.

agenda subject compared to other diseases in terms of public health.⁹ In 1926, the Law on the Fight against Malaria consisting of 21 articles was enacted. Moreover, mosquito species that caused malaria were inspected in Turkey, bringing experts from many European countries, especially Germany and effective methods was determined to fight against the disease effectively. In 1928, the Malaria Institute was established in Adana. The institute undertook tasks related to this disease and training experts on malaria.¹⁰ Committees for fight against malaria were established in Samsun in 1928 and in 1929 in Istanbul, Konya and Kocaeli. In 1930, the Ministry of Health and Social Welfare allocated a 20% share in its budget to fight against malaria. This ratio was quite high.¹¹

In 1930, the Law on Public Hygiene was adopted. Malaria was included in the scope of mandatory notifiable diseases by law. On this date, it was fought with malaria in 3453 settlement areas in 10 regions throughout the country.¹² In 1932, the number of malaria committees was increased to 11. In 1935, all authority for the supply of drugs was given to the Red Crescent with the law enacted on the Law no. 2707 on Malaria and Drugs. In 1936, rice fields, which were effective in spreading the disease, were taken under control with the Paddy Cultivation Law enacted. That year was more rainy than other years, which increased the rate of malaria. In this period, vaccine application to infectious diseases was also tried to be expanded. Over one hundred soldiers and civilian doctors did their internship upon the law enacted by doctors in Malaria Institute regarding internship requirements.¹³

2. Fight against Malaria in World War II (1939-1945)

World War II had a negative impact on many aspects of Turkey as well as the whole world. Turkey gave such an effort to keep outside of the war in foreign policy and had to deal with many issues inside the country. Because of the war, health sector was also affected greatly due to inadequacy of infrastructure, health care institutions and health personnel reaching to the extreme level, the inconvenience of cleaning conditions, difficulties in malnutrition and obtaining drugs, excessive increase in price and black market. The inability to supply medicines for malaria, labor migration and military mobility caused malaria to increase to a threat and danger across the country. Upon the rapid depletion of the current malaria drug stocks, a circular numbered 1381

⁹ Tuğluoğlu, "Türkiye'de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)", 353-355; Özkaya, "Cumhuriyet Döneminde Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele", 77-78.

¹⁰ BCA; 30.18.1.2, 68.76.6

¹¹ Tekeli ve İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, 123.

¹² Tekeli ve İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, 123.

¹³ BCA; 30.18.1.2, 78.76.3.

was published and it was decided to use malaria drugs and shorten the malaria treatment processes.¹⁴ With the law enacted on December 30, 1940, the duty and authority scope of the central Hygiene Institute, which was established in 1928, was broadened and redefined. The main purpose of this law was enacted in order to combat infectious diseases, especially malaria.¹⁵

In 1940, it was stated in a short note submitted by department of health affairs to the Prime Ministry that infectious diseases among the public and the military resulted from the absence of houses of precaution in Turkey. It was stated that it was necessary to build a house of precaution in each province and municipal centers, but it was stated that it would take time. The Ministry of Health stated in its reply that researches were carried out for the establishment of such necessary institutions, the shape and cost of each were considered, and at least for that time, it was important not to be built in the important gathering and referral centers of the country. In addition, the ministry mentioned that these institutions were important institutions in the fight against infectious diseases.¹⁶

During the World War II, the biggest challenge was shortage of quinine and diesel encountered in the fight against malaria in Turkey. Due to the war, the import of quinine raw material became difficult, so consideration was given to the careful use of existing stocks. These items were distributed free of charge to non-purchasers and at prime cost to those in good shape. But when quinine was on the black market over time, sales of fake quinine began. In 1940, atehrine, a synthetic substance produced first-time for malaria, began to be used.¹⁷ In 1940-1941, quinine was not supplied in sufficient quantities, and diesel oil became difficult to obtain. In addition to all these, a chemical substance called parisyeşili which was used in the fight against anopheles nits (worm-larva) in the pre-war period could not be obtained due to the conditions of the period. Towards the middle of the war, Turkey tried to obtain quinine abroad. Five tonnes of quinine from the UK were taken over by the Red Crescent sales depot staff in Istanbul and then stored to meet the needs firstly of the army and then of the public.¹⁸ Also, due to the war, health staff had difficulties in fight against malaria. To meet the increasing need for doctors in the army, civilian doctors were conscripted. This led to a

¹⁴ Tuğluoğlu, "Türkiye'de Sıtma Mücadelesi(1924-1950)", 357-358.

¹⁵ Tekeli ve İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, 121.

¹⁶ BCA; 30.10.00,56,376.18.

¹⁷ Tekeli ve İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, 125.

¹⁸ BCA; 030.10,177.223.17.

decrease in health personnel fighting against infectious diseases, especially malaria, and fight against disease hindered. This situation was stated by the health minister of the period. In 1940, a 25% increase was made in the budget of the health ministry but this increase was not reflected in the studies due to the war.¹⁹ On May 27, 1941, at the time when the budget of Ministry of Health was handled, the deputies strongly criticized the government's fight against infectious diseases and asked questions. Minister of Health Hulusi Alataş answered the questions and criticisms as follows;

“My esteemed friends touched on the issue of malaria. The year 1940 did not go well in terms of the fight against malaria. Each year, during malaria epidemics, we increased the number of the teams in the fighting zone or sent teams from the nearest zone if the epidemic was out of the fighting zone, but we have had to work with 63 doctors in the malaria combat organization where we worked with 96 branch doctors. We couldn't deal with the epidemics enough and there were severe epidemics in Manisa, Aydın, Bursa, around Boğazlıyan of Yozgat province, Kazova of Tokat province, Bergama, Bayındır and Tire of İzmir province. Last year, we spent days worried about quinine. While we ordered the quinines brought by the Red Crescent from the Netherlands, we had to bring them from and therefore from Javan. We had to spend our reserves until a party arrived, but we were relieved as of September. However, let me note that 80 thousand people did not die of malaria. Malaria is a widespread disaster and the damage it causes is great, but such a figure is wrong. The net number is 500.”²⁰ As it can be understood from the statements of the Minister, the necessary fight against malaria could not be given due to the negative conditions resulting from the war.

In 1942, malaria reached a very high level due to the ongoing war and the Ministry of Health had difficulty in provision of quinine. So, Ministry of Health sent a notification to the relevant ministries and asked for the use of synthetic drugs such as atabrine and plasmochin and not to use quinine where it was not compulsory.²¹ It was reported that such precautions should be taken during this period as draining small puddles that facilitated the reproduction of mosquitos against malaria, dieseling up water that could not be drained, installing thin wire frame on the doors, windows and chimneys of the houses and stables to prevent the entrance of mosquitoes, and closing

¹⁹ Erdem Aydın, *Türkiye’de Sıtma Savaşı*, Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayını, 1998, 21.

²⁰ TBMM, *Zabit Ceridesi*, Period, VI: Session; 57, Volume, 18, 27.05.1941, 197.

²¹ İsmail Çakırçoban, “İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010, 41.

the windows as the sun set, not going out at night, people's wearing gloves, thick socks, scarves and headscarves who had to go out at night to protect themselves, not lying down and sleeping on garden, fields and threshing floor.²²

In 1943, the Ministry of Health introduced amendments to the implementation of the Anti-Malaria Law and also sent mosquito nets to areas with plenty of mosquitoes. Regarding the status of quinine medicine in the same year, Haydar Bey, Kızılay warehouse manager said as follows and stated the difficulty of the conditions: "*We do not have any quinine at the moment. There is no possibility of coming from anywhere. We were bringing it from here before the Javan was invaded. But after the invasion, we could not bring it any longer. After that, we started to bring it from England through India occasionally. But this collapsed due to the sea war. Atabrine is now being used instead of quinine. There is sufficient amount of this.*"²³ Quick spread of malaria in 1943 across Turkey was also discussed at the meeting of the Independent Group within Turkish Grand National Assembly. A large number of MPs stated that they experienced malaria in many places they travelled throughout the country, but that there were serious problems in the supply of quinine and diesel fuel.²⁴ These negative conditions were also reflected in the parliamentary agenda. Maraş MP Kemali Bayazıt submitted a motion to the Turkish Grand National Assembly on December 27, 1943. In his proposal; Bayazıt asked whether the Ministry of Health and the Ministry of Public Works cooperated in the fight against malaria, what measures were taken to dry the swamps, and what measures were taken for the improvement of paddy agriculture. In addition, he searched the answers of the questions on people's having great difficulty in supplying the malaria disease drugs, drugs being sold on the black market, whether the government's measures against the fraudulent were sufficient or not, why quinine and atabrine were not stocked during the period where they were available, in which condition fight against larva was. He prepared his motion.²⁵

Dr.Hulusi Alataş, Minister of Health and Deputy for Aydın province, answered to the verbal parliamentary question submitted by Deputy for Maraş province, Mr. Bayazıt on behalf of the independent group on January 5, 1944. Mr.Alataş explained the fight against malaria from 1939 to 1944 numerically and talked about the canals and

²² BCA; 030.10.177.223.14.

²³ Çakırçoban, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele",43.

²⁴ BCA; 030.10.177.224.4.

²⁵ BCA; 30.10.00, 8.50.14.

arcs opened and cleaned and drained swamps. Mr. Alataş also talked about the problems experienced in the supply of malaria drugs due to the war years, the state of the pharmaceutical stocks and the joint works carried out with the Ministry of Agriculture and the Ministry of Public Works.²⁶

Minister Alataş stated as follows: "*While quinine, which the scientific world is familiar with, could be supplied everywhere, the production of atebrine was limited. After the beginning of the World War II, it was not possible to supply atebrine because the people who produced atebrine used it for their own needs. In two years, Turkey exchanged its most valuable products, synthetic malaria medication for 36 tons of quinine and a large part of it was accepted. To complete the deficiency of quinine, we exchanged synthetic malaria medication for 1880 pounds of quinine in 1942, and 13,500 pounds of quinine in 1943. In the meantime, we were able to get five tons of prokinin 1.5 grams of which is effective as 1 gram. We have used it in the treatment of malaria to eliminate shortage of malaria drugs. We are trying to supply synthetic drugs used in malaria treatment from various countries for the coming years. Some of these have come to our country.*" The Minister stated that press news telling "*There is not even one gram quinine left.*" was not correct and emphasized that the quinine was stocked in order to meet the need for quinine and that necessary studies were made to supply required quinine.²⁷

In his speech at the opening of the Turkish Grand National Assembly on November 1, 1944, President İsmet İnönü showed optimism as follows: "*Our health organization fightd with infectious diseases that took a frightening form some time.*" Also, he said: "*We will fight against malaria and the other social diseases all over the country in the shortest time.*"²⁸ and thus stated that the fight did not encompass all the country and required effort would be given in the other regions standing outside the scope of fight. From the table put forward by the President and the Minister of Health, we can say that the necessary efforts are aimed to overcome these problems where the fight against malaria is not at the desired level.

During this period, legal proceedings were initiated against those who sold this substance, except for the quinine distributed by the state.²⁹ Zone of fight against

²⁶ TBMM, *Zabit Ceridesi*, Period, VII: Session; 17, Volume, 7, 5, 01.05.1944, 190, 15, 18.

²⁷ TBMM, *Zabit Ceridesi*, Period, VII: Session; 17, Volume, 7, 5, 01.05.1944, 190, 15, 18.

²⁸ TBMM, *Zabit Ceridesi*, Period, VII: Session; 1, Volume, 14, 01.11.1944, 2-8.

²⁹ BCA; 2. 509.2041.1.

malaria in Turkey increased to 19 during this period. These 19 zones included 33 provinces, 108 towns and 4614 villages. In addition, the number of health personnel fighting malaria was increased. Also, people were constantly warned to protect themselves from malaria by daily measures. The malaria war zone was enlarged as the application of the extraordinary law of fight against malaria enacted in 1945. In 1944, the number of malaria war zones, which was 19, was declared as 53 provinces being extraordinary war zone within the framework of the extraordinary Malaria War Law. These provinces were: Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Canakkale, Cankiri, Coruh, Corum, Denizli, Diyarbakir, Edirne, Elazığ, Eskisehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Icel, Isparta, Istanbul, Izmir, Kars, Kahramanmaras, Kastamonu, Kayseri, Kirklareli, Kirsehir, Kocaeli, Konya, Kutahya, Manisa, Malatya, Mardin, Mugla, Nigde, Ordu, Rize, Samsun, Seyhan, Siirt, Sinop, Sivas, Tekirdag, Tokat, Trabzon, Urfa, Yozgat, Zonguldak.³⁰ As it can be seen, in 1944, Afyon was one of the 53 extraordinary war zones on malaria.

After 1945, the drug called DDT, which is the most effective in combating malaria, began to be widely used. Since it was not possible to import DDT from abroad at those times, it was produced in a small amount in the country. In 1946, it was mixed with diesel and sprayed into every house three times a year. Also, the health minister, Dr. Alatas, recommended that people use mosquito net to fight against Malaria. However, the minister's advice was criticized by deputies due to war conditions. MP for Afyon, Berç K. Türker said "Minister of Health says, *"Protect yourself with mosquito net and take quinine."* but, there is neither mosquito net nor quinine." and summarized the conditions of the period in a very meaningful way.³¹ Another method recommended in the fight against malaria in the Assembly was the use of spray insecticide. The deputies explained that the Americans made spray insecticide from the daisy with chlorine. The Minister of Customs and Monopoly stated that the spray insecticide in our country was produced and quite cheap. The deputies reacted to this word and said there were not spray insecticide at even high prices. The Minister of Health also mentioned the arocele that were not placed on the market in Germany yet and would create a large fog environment and cause insects to be killed. However, he stated that they did not

³⁰ BCA; 490.1.0.0; BCA, 30.10.0.0.

³¹ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Period, VII: Session; 17, Volume, 7, 5. 01.05.1944, 15, 18.

know whether or not it could be placed on the market due to the war after the necessary efforts were given.³²

In spite of all the precautions taken in 1945, the ministry of health and the government were harshly criticized in the press because of the inability to prevent the rapid spread of the disease.³³ For this reason, Minister of Health was revised and Dr. Sadi Konuk, deputy for Bursa, was assigned as the Minister of Health. Malaria congress was held in early February. At the congress, the successful and non-successful sides of the fight against malaria, the reasons for this, the actions to be taken in the fight against malaria, the measures to be taken to prevent the spread of the disease were discussed. Minister Konuk addressed the doctors about malaria and said, "Malaria patient is not a customer for you and it is your civic responsibility to treat patient."³⁴ The press of the period, it was emphasized that the fight against malaria was very important and he tried to draw attention to the seriousness and importance of the issue by saying "*Being successful in the fight against malaria is as important and sacred as winning the war of independence*".³⁵

As a new measure, the government adopted and enacted Law no 4707 on the extraordinary war on malaria on 26 March 1945. This law was adopted for a period of one year. The law is similar in scope and quality to the anti-malaria laws adopted before it. The purpose of introducing such a transitional law is to make progress in the fight against malaria until the new law to be prepared to prevent epidemics of heating disease, to expand and strengthen the existing fight against malaria and to find new economic resources for the war. Upon the expiration of the Law, the Malaria War Law No. 4871 was enacted on 15 February 1946.³⁶ In another law enacted in 1946, the General Directorate of Fight against Malaria started to conduct the fight against malaria that had been carried out by the Branch of Fight against social diseases within the General Directorate of Health Affairs until then after the Law of Establishment of General Directorate of Fight against Malaria was enacted in 1946. In addition, in 1945, the number of malaria war zones was increased to 43, and the number of villages

³² TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Period, VII: Session; 17, Volume, 7, 5. 01.05.1944, 15, 18.

³³ Akşam, 1 May 1945.

³⁴ Çakırçoban, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele", 132.

³⁵ Cumhuriyet, 26 March 1945.

³⁶ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Period, VII: Session; 37, Volume, 22, 15.02.1946, 154-170.

covered by the fight against malaria was increased to 16,934.³⁷ Thus, 40.4% of the country's population was included in the fight.

Between the years 1939-1945 during World War II, in 1943, the rate of those caught in the disease malaria reached a fairly high level of 30.62% and the number of patients who died also increased so much in Turkey. This rate started to decrease gradually with the measures taken.

3-Fight Against Malaria in Afyonkarahisar

Afyonkarahisar is one of the most important cities in terms of the prevalence of malaria because of the high presence of puddles and swamps due to its geographical conditions in that period. In 1938, the 6500-meter canal that was opened between the Lower Tandırlı Village and the hot spring was completed by the Presidency of Konya Regional Fight Against Malaria in order to dry the swamp around Gazlıgöl Hot Spring. Thus, an important action was taken to prevent the emergence of malaria in this environment.³⁸

It spread rapidly in Dinar Town of Afyonkarahisar in a short time. Almost all the people were affected by the malaria caused by the swamps in Dinar. The presence and effects of malaria in Dinar were stated in the press as follows: “*Dinar is a town of 50,000 inhabitants with its villages. The river is surrounded by headwaters around the town. In Pınarbaşı, Menderes, Dikici and Tşıklı headwaters surrounded the area and made it a swamp. There was not even one person who was not affected by the disease in the town of 50,000. In fact, malaria threatened the country's doctor and his pharmacy. Dinar had a complete malaria index. The central inspector Nazif, who came to Dinar for investigation, also saw this situation.*” It can be understood from these statements that the proliferation of mosquitoes in the swamped parts of the river tributaries in the region and the spread of malaria in a wide region threatened the people seriously. The rapidly spreading disease in the town became an epidemic and drove the people of the region to despair. The use of quinine medication used in malaria without any therapeutic basis did not show the expected benefit. On the other hand, the high number of poor people who could not take quinine medication had a negative effect on the fight. In the face of this situation, as in other regions, the Anti-Malaria Organization was

³⁷ Tekeli ve İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, 126.

³⁸ Haber, 26 December 1938, No: 1907.

established and it was decided to give free quinine to the public, to make a good treatment and to dry the mosquito beds within the framework of a program.³⁹

League of Nations that fights with malaria throughout the world made an interesting proposal to Turkey on this matter. According to the proposal, it demanded the people's houses to be active in the fight against malaria. Turkey reacted positively to this proposal and the first attempt was taken with Afyonkarahisar People's House. League of Nations stated that Malaria Commission wrote stories on the necessity that fight against malaria should be carried out all over the world and that these stories would be useful in diagnosing the disease and so, demanded those stories to be published in People's House Journal in order to serve the society. They requested those stories to be published every two weeks for 30 at the most and 20 weeks at the least. Through these stories, it was aimed that the malaria commission would encourage those suffering from malaria to take quinine. Afyonkarahisar People's House published those stories in the journal and tried to raise public awareness.⁴⁰

In this direction, Afyonkarahisar People's House organized a trip to Sinir (Senir), Kılıçarslan, Garipçe and Saraycık Villages of Sincanlı Sub-district on Sunday, May 16, 1943. The doctors in the trip gave information about the precautions to be taken and what to do in Kılıçarslan and Garipçe Villages where malaria was common. Doctors examined about a hundred patients and gave the drugs brought along them. The female teachers in the group went to the houses of the peasant women and took care of their problems closely.⁴¹

In 1941, due to the increase in the number of people suffering from malaria in the villages of Afyonkarahisar, the villagers demanded the aid provided by the provincial health directorate be increased. In addition, they demanded their agrievement in the event of rain and snowfall be eliminated and the gendarmerie attempted to repair the roofs of the villagers around Gazlıgöl mineral water.⁴²

In 1942, B. Ata Ünal, one of the specialist doctors working in Afyonkarahisar, published a book called "malaria". The book was recommended to be read by the administrators, teachers and engineers of all segments of society. It was stated that the mosquito, which is the most important element of malaria, does not only grow in large

³⁹ Çakırçoban, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele", 27.

⁴⁰ BCA, 490.0.01.1291.287.1.

⁴¹ Haber, 20 May 1943, No: 2383.

⁴² Haber, 28 August 1941, No: 2212.

swamps and puddles, so it is easier to calculate how much expenditure will be needed by scanning all the vineyards and gardens and making a simple sketch.⁴³ Since the winter of 1942 was very heavy in Afyonkarahisar, it was seen that stagnant waters and swampy areas increased near the city. It was decided to employ prisoners to expand the existing channel to drain these still waters. Despite of low availability of current gas and diesel availability in the city, it was decided to pour some of it into some places.⁴⁴

In the autumn of 1943, incidents of death began to occur in both males and the elderly in Afyon. In previous years, only the shepherds died from tuberculosis. Although quinine and atehrine were more abundant than the previous years and the amount was even close to meeting all the needs, and it was possible to obtain drug in 25 days of a month, the number of patients affected from malaria increased.⁴⁵

During World War II, many countries in the world suffered from infectious diseases, especially malaria . Turkey was one of the countries experiencing difficulties in this regard. It was stated that there were deficiencies in the existing laws on combating malaria, and the satisfaction of preparing a new law. In the meantime, a revision was made in the Ministry of Health. Hulusi Alataş was replaced by Dr. Sadi Konuk on January 18, 1945 as the new minister. The Minister's holding Malaria Congress was welcomed also in Afyonkarahisar. Additionally, it was stated that Dr.Saim Dilemre recommended an atabrine factory and this would facilitate the public access to the malaria drug that was not easy to obtain and was very important. In addition, it was emphasized that there should be publications and courses in order to involve the whole society in the fight. The public should be able to receive information from the newspaper or every issue of the magazine on a daily basis.⁴⁶

Towards the end of World War II, as in the whole country, the fight against malaria was intensified also in Afyonkarahisar. Every day, the officers were given lessons and practical information about the swamps near the city. It was stated that this could be achieved by taking very simple measures for drying the smallest puddle or sludge that could cause malaria. It was stated that the fight required for preventing the

⁴³ Haber, 11 October 1943, No:2423

⁴⁴ Haber, 6 April 1942, No: 2270

⁴⁵ Haber, 27 September 1943, No: 2420.

⁴⁶ Haber, 8 March 1945, No: 2564.

reproduction and proliferation of mosquitoes in the autumn and summer should be carried out by the governments and the people together.⁴⁷

Municipalities provided the necessary assistance to the Directorate of Anti-Malaria Organization in the provinces. In addition, state railways management also worked to fill pits and drain puddles near the station and along the railway line. In addition, the patients who applied to the malaria control organization near the power station were given free atabrine and the patients with fever were injected.⁴⁸

In the middle of August 1945, the head of Afyonkarahisar Anti-Malaria Organization, Celal Gokberk, the five malaria fighting organizations from May 1, 1945, announced the work of three months of five anti-malaria organization including all the province as of 1st May 1945. According to the information provided by Dr. Gökberk, in Afyonkarahisar, there were total fourteen lakes and swamps, five in the central districts as large-scale, four in Dinar, three in Bolvadin and two in Emirdağ. Near these lakes and swamps, there was Akarçay (river), which stretches along the province.

In Afyonkarahisar, on the one hand, patients were treated and on the other hand, the lands were improved. In each village, mobile health personnel were assigned as well as their own health personnel. In the period of three months, 60763 people were examined and 33765 malaria patients were treated. 648311 Atabrine and 977 quinine were used in these treatments. It was also decided to give atabrine to villages identified with malaria in the spring as a preventive measure in case of a possible malaria epidemic in autumn. During this three-month period, canal was opened to the Manahez, Kocagöl and Zillikulak swamps in the Emirdağ district within the province. In Dinar, the water was allowed to flow into the Menderes stream through a large canal. The water of the Çapak swamp in the center of Afyonkarahisar was also directed to flow into the previously opened Sipsin and Kumartaş canals. 2500 meters of Akarçay in the city center was cleared, and considering the possibility of overflow of the stream, canals were opened in places where the possibility of accumulation of water. The water collected under the municipality plantation was also allowed to flow into Akarçay via bridge arches built by the state railways.

In addition to all these, it was stated that working continued on the uncompleted 2-km part of the 17-km canal opened by the governorship previously for the flow of the

⁴⁷ Haber, 14 May 1945, No: 2582; 15 March 1945, No: 2566.

⁴⁸ Haber, 21 May 1945; No: 2584.

water from the rivers and nearby Gazlıköy hotspring into Akarçay. In the central district, diesel fuel was spilled on mosquito larvae (nits). Governor Şefik Bicioğlu gave important support to all these activities. In Afyonkarahisar, public and private institutions and the city people showed all their sacrifice to fight malaria and positive results were obtained.⁴⁹

⁴⁹ Haber, 16 August 1945, No: 2609.

Conclusion

The Republic of Turkey deemed fight against infectious diseases as its one of the important targets as of its foundation. It made efforts to get rid of diseases such as malaria, which reduced the productivity of the labor force and caused population loss. In order to combat infectious diseases, the state used all its means. While enacting laws on the one hand, on the other hand, it established institutions, provided drugs and distributed them for free, and thus it tried to prevent the disease. Not only in cities but also in the far places of the country and thus reducing the death rate from infectious diseases, it tried to achieve healthy population growth. Significant success was achieved in these actions and a significant decrease was experienced in infectious diseases, especially in malaria. Nevertheless, the outbreak of World War II caused an increase in infectious diseases throughout the country.

In 1939-1945, the problem of infectious diseases spread to a wide area with the effect of war and became an epidemic. During this period, was Malaria was in the first place among infectious diseases. Problems in control of stagnant waters and swamps in all parts of the country were effective in increasing malaria. Since Turkey is an agricultural country and a majority of the population lived in villages, malaria spread over a wider area. The villagers could not harvest and not repair their homes, which led to the loss of labor force and the destruction of the economy.

All-round attempt was taken against malaria in the center and districts of Afyonkarahisar, swamps and puddles were dried and sprayed, and it was attempted to raise awareness in the public through the press. Significant progress was made in the treatment of malaria.

In the World War II, Turkey made a great effort to stand outside of the war. During the war, there was a significant increase in the number of malaria sufferers in Afyonkarahisar, as well as throughout the country. In this process, this disease became widespread due to the displacement of military units, economic problems and weakening of nutrition opportunities. In Afyonkarahisar, the management group, Afyon Organization for Fight against Malaria, press, health personnel, people's houses and people's rooms fightd with malaria.

References

- BCA, 30.18.1.2, 68.76.6.
- BCA, 30.18.1.2, 78.76.3
- BCA, 30.10. 00,56,376.18
- BCA, 2.509.2041.1
- BCA, 490.1.0.0.
- BCA, 30.10.0.0.
- BCA, 490.0.01.1291.287.1.
- BCA, 030.10, 177.223.17.
- BCA, 030.10, 177.223.14
- BCA, 030.10, 177.224.4.
- BCA, 30.10.00, 8.50.14.
- BCA, 2.509.2041.1.
- BCA, 490.1.0.0.
- BCA, 30.10.0.0.
- BCA, 490.0.01.1291.287.1.
-
- TBMM, ZC, Devre I,Cilt, 22.
- TBMM, ZC, Devre II, Cilt 29.
- TBMM, ZC, Dönem VI, Cilt 18.
- TBMM, ZC, Dönem VII, Cilt 7.
- TBMM, ZC Dönem VII, Cilt 22.
-
- Haber, 26 Aralık 1938, Sayı:1907.
- Haber, 20 Mayıs 1943, Sayı:2383.
- Haber, 28 Ağustos 1941, Sayı:2212.

Haber, 11 Ekim 1943, Sayı:2423.

Haber, 6 Nisan 1942, Sayı:2270.

Haber, Mart 1945. Sayı:2564.

Haber, 15 Mart 1945, Sayı:2566.

Haber, 14 Mayıs 1945, Sayı:2582.

Haber, 21 Mayıs 1945, Sayı:2584.

Haber, 16 Ağustos 1945, Sayı:2609.

AYDIN, E., *Türkiye’de Sıtma Savaşı*, Ankara:Türk Tabipler Birliği Yayını, 1998.

ÇAKIRÇOBAN, İ., “İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’de Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele”,Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010.

ÖZKAYA, H., “Cumhuriyet Döneminde Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele”, *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 20 (2), (2016): 77-84.

TANÖR, B., *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, İstanbul: Der Yayınları, 1995.

TEKELİ, İ. ve İLKİN, S., *İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi*, c.3, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

TUĞLUOĞLU, F., “Türkiye’de Sıtma Mücadelesi (1924-1950)”, *Türkiye Parazitoloji Dergisi* 32, sy.4 (2008): 351-359.

VERGİLİ, A.,“Türkiye’de Modern Tıbbın Kurumsallaşması ve Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.

Ekler

Ek 1:

HABER

Sahibi ve Umumî Neşriyat Müdürü
A. MAHIR ERKMEN
BASILDIĞI YER
AFYON - Doğan Basımevi

ABONE SIRAATI
Senelik 2,5 Lira
Altı Aylık 135 kuruş
Sayısı 100 para — Eski
sayılar 10 kr.

Şimdilik Pazartesi ve Perşembe günleri neşrolünür.

Yıl : 19 4 - Nisan - 1942 Pazartesi Sayı : 2270

Sitmaya karşı tedbirler

Geçen kışın çok yağışlı olması ve son haftalarında yine yağışlı gitmesi yüzünden şehir yakınlarında durgun sular ve bataklık yerler fazla görülmektedir. Bu durumun ileride bir sitma salgını yapmasından korkulduğu için tedbirler düşünülmektedir. Bir muntakada suyu akıtmak için mevcut kanalı genişletmek üzere mahkûmların çalıştırılması kararlaştırılmıştır. Gaz ve mazot mevcudunun az olmasına rağmen bu hayati iş için bir miktar ayrılarak zamanında bazı yerlere dökmeleri ve batı durgun sularında hareketlendirilmesi fikirleri vardır.

Milli Korunma Kanununa göre cezalandırılanlar Afyon Asliye ceza mahkemesi karar hulâsası

(K) sonu düşünödü 17-9-941 ve 24-9-941 tarihlerinde yetlerinde bulunan buydayları beyanname harici olarak 4543 kilo Mustafa Öz ve 5567 kilo Hasan Hüseyin Kurbâğ ve 1215 kilo Mustafa Yıldız ve 3540 kilo Emin Dağan ve 3805 kilo Mustafa Kurt ve 1230 kilo Himmet Kurt'ta zahire bulunduğu halde beyanname vermemek suretile milli korunma kanununa muhalif hareketten suçlu Şubudun kulak köyünden topal İsa oğullarından İsa oğlu 302 doğumlu Mustafa Öz ve Kulak köyünden Kurbâğı oğullarından Hüseyin oğlu 302 doğumlu Hasan Hüseyin Kurbâğ ve kulak köden kara Halil oğullarından Yusuf oğlu 296 doğumlu Mustafa Yıldız ve kulak köden Mahmut oğullarından İbrahim oğlu 323 doğumlu Emin Aydoğan ve Şubudun Athihsar köden kurt Musa oğullarından Mehmet o. 309 doğumlu Musa Kurt ve Athihsar köden Yakup oğullarından Yakup oğlu 285 doğumlu Himmet Yakut haklarında milli korunma kanununun değışen 31-7 ve 59 4 cü maddeleri mucibince son tahkikatın açılmasına dair olan iddianame ve evrakı sairesi 14-11-941 tarihinde mahkemeye verilmekle yapılan duruşmaları sırasında suçlulardan İki Mustafa ile Emin ve Musa, Himmet 25,11,941 tarihinde tevkif edilerek beşer lira kefaletle aynı günde tahliye edildikleri ve Hasan Hüseyinin de 3,12,941 tarihinde tevkifle beş lira kefaletle aynı günde tahliye edildiklerinden gayri mevkuf olarak yapılan açık duruşmaları sonunda suçlular doldurmaları için emir edilen evrak içinde sureti mevcut beyannameleri verdikten epeyce bir müddet geçtikten sonra Nahiye Müdürü, hey'eti ihtiyariye ile birlikte yapılan kontrolde suçlulardan Mustafa Özek beyanname harici 4543 kilo buğday ve Hasan

Milli Korunma Kanununa göre (250) lira ağır para cezasıyla tecziyeye dair Asliye ceza mahkemesi karar hulâsası

Hüseyinin 5567 kilo buğday ve Mustafa Yıldızın 1215 kilo buğday ve Eminin 3546 kilo buğday ve Mehmedin 3806 kilo buğday ve Himmetin evinde 1238 kilo buğday bulunduğunu kendilerinin beyanları ve yeminle dinlenen şahitlerin şahadetile sabit olmuştur. Suçlular herne kadar beyannameyi verdikleri zaman hasılat sap halinde olup tahmine müstenit olarak verdiklerini müdafaasten beyan ettikleri gibi şahitlerde bu müdafaayı teyit etmekte iselerinde hasılat harmandan kalktıktan ve anbarlarına nakil edildiği zaman fazla olduğunu muttali olduklarından bunu ayrıca beyanname ile bildirmeleri icabettiği halde bildirmedikleri gibi bulunan mahsulü beyanname gösterilen miktarlardan çok fazla yani kaçırılan zahire beyannamedeki mevcudun bir mislinden daha ziyade bulunması hasabile hadise suç unsurunun mevcudiyetine kanaat hasıl edilmiş olduğundan müdafaalarının bu itibarla reddile bermucibi talep hareketlerine uyan 3954 numaralı milli korunma kanununun 31inci maddesi mucibince 59 cu maddesinin dördüncü fıkrası mucibince 25 şer lira ağır para cezasıyla mahkûmiyetlerine ve bunlardan Himmetin suç zamanında 65 yaşını bitirdiği evrak içindeki nüfus kaydından anlaşılma T.C. Kanununun 56cı maddesi mucibince cezasının altında biri olan 4 lira 20 kuruş indirilerek 20 lira 80 kuruş ağır para cezasıyla mahkûmiyetine ve ücreti kendilerinden alınarak ve 25 lirayı geçmemek üzere Afyonda müntehir Haber gazetesi ile ilânına ve ticarethanelerinin üçer gün müddetlerle kapatılmasına ve harç tarifesi kanununun 50,3 ve 52 ci maddeleri mucibince 200 kuruş yarım ilâm harcının 49 cu madde mucibince cezaları nisbetinde paylaşılması

23 Nisan için hazırlılar

23 Nisan için halkevinde bir müsameret hazırlanmaktadır. Müsamereyi bir öğretmenler heyeti verecektir. Ayrıca çocuk balosu tertip edilmektedir.

Şihhat vekâleti yeni bir teşkilât kanunu hazırladı

Şihhat vekâleti yeni bir teşkilât kanunu lâihası hazırlamıştır. Bu lâihaya ilâhi vekâlet bazı kadro imkânsızlıklarının önünü almaktadır.

A.H.Hakimliğinden:

Afyonun hacı mahmut mahallesinden bökreci oğlu Ali veresinden ve halen ikametgâhı meçhul Kayseri Ürgüp kazasında Verdi sokak 22 No. başçavuş Ali Karabulut karısı Sultana: Afyonda kâin Hacımahmut mahallesinden H. 260 numarasında kayıtlı bir bap haneldeki hisseniz belediyece istimaline karar verilmiş ve bu istimalinde Afyon asliye hukuk mahkemesince 24-6-942 tarihinde ve 664 500 sayılı istimalin tasdikına ve belediye namına tesciline karar verilmiş olup ikametgâhımız meçhul olduğundan namınıza çıkarılan tebliğ zarfı iade edilmiş olduğundan ilânın tebliğine mahkemece karar verilmiştir İshu ilânın negri tarihinden biltibar sadır olan hükmün aleyhine 15 gün içinde temiz hakkınızı kullanmadığınız takdirde hükmün kesbi katiyet edeceği tebliğ makamına kaaim olmak üzere ilânın tebliğ olunur.

Ek 2:

HABER

Pazartesi ve Perşembe günleri neşrolünür

Yıl: 23 16 Ağustos 1945 Perşembe Sayı: 2609

Sahip ve umumî neşriyat Müdürü
A. MAHIR ERKMEN

İdare ve tertip yeri: Singer mağazası
Beyoğlu İstanbul
Başlılığı yeri: Doğan Hanımsi-Afyon

Senelik abone 5 Lira
Altı aylık 260 kuruş
Sayısı 5 Kuruş Ekli sayılar 20 kr.
İlkaların nakit Halki sınıyanları
tek sitede satılır (2 nakit)
40 kr. Tepe İlkaları 240 Kr.

Afyon İlin'de Sıtma Savaşı

İlimiz sıtma savaşı Bağ-kanı Dr. Celal Gökberk, bütün ili içine alsa beş şubeden ibaret sıtma savaşı teşkilatının 1 mayıs 945 tarihinden itibaren üç aylık çalışmaları hakkında gazetemize şu izahatı vermiştir:

Bögede; 5 tanesi merkez ilçede, 4 tanesi Dinar ilçesinde, 3 tanesi Bolvadin ilçesinde ve iki tanesinde Emirdağ ilçesinde olmak üzere 13 tane göl ve bataklık ile birde ili baştan başa kat eden akar çay vardır ve il içinde sıtma sebebi olan belli başlı yerlerde bunlardır.

Biz savaşa bir taraftan sıtma tedavisi ve diğer yandan da arazi ıslahatı ile başladık. Her köyün kendi sağlık koruyucusundan başka bilhassa sıtma köylere sık sık seyran sağ-dermek koruyucularını da göndermek suretiyle bütün sıtma tedavilerini ele aldık. Üç aylık faaliyet devresinde 60763 müeyyene yaparak bunlardan 33-765 sıtmalı tedaviye aldık, bu tedavilerde 648311 adet Atebrin ile 977 adet ampul kinin sarfettik. Ağustos ayının 2.inci onbeşinden itibaren de tesbit edilmiş olan sıtma köylere son baharın muhtemel salgınlarını önlemek üzere koruyucu atebrin vereceğiz.

Yine bu üç ay içinde il dahilinde yapılan arazi ıslahatı da şöyle bulasa edilebilir. Emirdağ ilçesinde Manabex, kocagöl ve Zillikulak bataklıklarının kanallarını açtırdık, Dinar kasabası içinden akan mebzul suların yeni den yapılan büyük bir kanal ile menderes çayına ve merkez ilçedeki çapak bataklığı sularını da bu susi kanallar ile evvelce açılmış olan sipsin ve kumtağ kanalları akıtılması sağlanmıştır. Temizlettilmesine başladığımız Afyon şehrini yakınından

Ticaret bakanı şehrimizde

Ticaret Bakanı B. Raif Karadeniz'in 945 Fuarını açmak üzere İzmir'e giderken şehrimize de uğrayarak Bakanlığını ilgilendiren işler üzerinde incelemelerde bulunacağı ve tacirlerimizle konuşacağı haber alınmıştır.

Bay Raif Karadeniz bu sabah şehrimize gelmiş, Valimizle beraber mutad ziyaretleri yaptıktan sonra Ticaret odasında oda idare kurulunu ve tacirlerimizi dinlemiş, Ofis anbarlarını ve bölge zehimini gezmiştir. Buradaki tetkiklerinden memnun olduğunu söyleyen bakan bu akşam trenle şehrimizden ayrılarak Denizli ve Aydın'a uğramak suretiyle İzmir'e gidecektir.

Atom bombası etrafında URANIUM

ATOM bombasının dünya tanıtılmasından sonra doğan heyecan gittikçe artıyor. Bir taraftan bombanın tesirini biran evvel öğrenmek isteyenler olduğu gibi bombanın yapıldığı teknik sırları çözmek istiyenlerde muhtelif ajanslar tarafından damla damla malumat sunuluyor. Kanmıyor ve daha araştırıyoruz. Son haberler bombanın yapıldığı sırlarına ait ilk ipucunu verdi. Bomba içinde 25 gram kadar uranium madeni vardır ve muazzam enerji bundan hasıl olmaktadır. Fakat nasıl?

URANIUM'a ait biz birçok şeyler biliyoruz. Bu ağır metalin filizleri dünyaya üzerine dağılmış olarak birçok yerlerde mevcuttur ve en zengin filizi de karnotit ismiyle Amerika'da çıkmaktadır. Yalnız başına uranium şimdiki kadar camları yeşile çalan güzel sarıya boyanmakta ve diğer birçok kimya işlerinde meselâ

FIKİRLER

Ekonomi hayatımızdaki gelişme ve yükselmelerde şirketlerin büyük rolü olacağını sık sık tekrarlamak ve hatırlatmak istiyoruz. Afyonumuzda bir (buzhane) kurmak içinde şirket yoluna başvurabiliriz. Şehrimizde buz açmak türlü bakımlardan çok faydalı olacaktır. Peynir, yağ, yumurta, sucuk gibi memleket mahsul ve maddeleri ya İstanbul'da buz haneye kurularak yüksek ücretler ödenmekte, yahut da sıcak yaz günlerinde iş durmakta, meselâ et çok ucuz olduğu halde sucuk yapılamamaktadır. Buzhane, Afyona dışardan da ticaret malları gelişmesine sebebiyet verecek ve şehrin ticari hareketi artacaktır.

bavadan amonyak yapılmasında kolaylaştırıcı olarak kullanılmakta idi fakat bu metalin asıl mühim ve esrarlı tarafı yavaş yavaş kendiliğinden radium haline geçmesidir. [Arkası gelecek sayıda] (Ulus)

Hayır cemiyetlerinin kutularına 1 kuruş olsun atınız.

Bay Ali Taşkapılı

Milletvekillerimizden ve C. H. P. Genel idare kurulu üyelerinden Bay Ali Taşkapılı iki gün evvel şehrimize gelmişlerdir.

Büyük bir endüstri programı hazırlanıyor

Öğrenildiğine göre Ekonomi Bakanlığı, harpten sonra yurdumuzda büyük bir endüstri programı tabik edilmesi etrafında incelemeler yapmak tadır.

Bakanlık yurt ihtiyaçlarını gözden geçirmekte ve nerelere ne gibi fabrikalar kurulması gerektiğini tesbit için çalışmaktadır.

Henüz etüt safhasında bulunan bu yük sanayi programı son şeklini aldıktan sonra gerekli ödenğin ve yetkin alınması için bir kanun tasarısı hazırlanacaktır.

yapılan hesaplara göre bu büyük sanayi kalkınması için 200 250 milyon lira kadar bir para harcanacaktır.

ONARMA YAPILACAK

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlük

Afyon Silosunda yapılacak onarma işleri birim fiyat esasları üzerinden aşağıda yazılı şekilde açık eksiltmeye konulmuştur.

- 1 — Eksiltme 20/8/945 tarihine raslayan pazar-tesi günü saat 14 de Toprak mahsulleri ofisi Genel Müdürlüğü eksiltme komisyonunda yapılacaktır.
- 2 — Bu için tahmin edilen keşif bedeli 3764, 23 liradır.
- 3 — Muvakkat teminatı 282, 32 liradır.
- 4 — Sözleşme tasarısı, eksiltme şartlaşması, Genel şartlaşma, birim fiyat cetveli, fenni şartlaşma, hususi şartlaşma, ve saireden mürekkep eksiltme evrakı Genel müdürlük Malzeme Müdürlüğünde ve Afyon silo şefliğinde görülebilir.
- 5 — İstekiller her türlü referanslarını eksiltme gününden bir gün evveline kadar genel müdürlüğe verip ehliyet almaları lazımdır.
- 6 — Eksiltmeye girecekler eksiltme şartlaşmasında tesbit edilen vesikalari ve teminatları ile birlikte eksiltmenin yapılacağı saatte Ankara'da genel müdürlük eksiltme komisyonunda hazır bulunmaları ilân olunur. (6195) 13. 16

HABER

Sayı 5 Kuruş
Yıllık abonesi 5 lira
6 Aylık 260 kuruş
Günü geçmiş nüshalar 20 kuruş.

Ek 3:

HABER

Sahip ve umumî idariyet Müdürü
A. MAHIR ERKMEK

İdare ve tertip yeri: Sığirci Mahallesi
İhtisatî mahallî dairesi
Baskı yeri: Doğan Hanım—Atyon

Senelik abone 2,5 Lira
Altı aylık 135 kuruş
Nesne 100 para Eski sayılar 20 kr.
İhtisatî mahallî dairesi cümlemiş
tek nüshası senelik 12 sahrî
45 kr. Tıpa ihtisatî 340 Kr.

Pazartesi ve Perşembe günleri nesrolunur

Yıl : 2227- Eylül - 1943 PazartesiSayı : 2420

Yazı dilimizin Türkçeleşmesine doğru

— 26 Eylül dil bayramı dolayısıyla—

Konyada Selçuk idaresi zamanında, bu Türk hükümetinin Türk halkı ile münasebetleri resmî dil olan Farsça ile çevriliyordu. İdareyi Karaman beyi eline geçirdiği vakit, farsçanın saltanatına da son verdi. Ancak sonraları katıksız Türkçe yerine adına Osmanlıca dedikimiz ve hâlâ tesirleri altında bulunduğumuz yapma bir dilin yazı dilimiz olarak yüzyıllar boyunca sürüp gittiğini görüyoruz. Daha cumhuriyet yıllarına kadar (aşar hâtipleri); konuşurken "buğday, arpa", der iş kâğıda gelince (Hinta, şair) yazarlardı. Eski orman nizamnamesini yazan zat (Dâbbe yükü) tâbiri kullanmıştır. Her halde konuşurken böyle demezdi. (İdi saidi fitrimiz müteyemmen ve mübzrek olsun) yahut da (Hüdüle ile müşerref olduğumuz idi achay; an samimülkalp tebrik ederim) diye yazardık. Daha neler de neler...

Türkçenin hor görülmesine karşı tepki hareketlerinin tarihi (Alişir Nevali) ye kadar götürülebilir. Dört yüz yıl önce Herat'ta yaşamış olan bu Türk şair ve bilgini, Türkçenin farsçaya üstün olduğunu belirtmek için bir kitap yazmış ve her iki dilin sözlüklerini karşılaştırarak tezini isbat etmiştir. Bizim Osmanlı inşaatının eğdali ve katıksız yazı dillerinin alıp yürüttüğü zamanlarda da, katıksız Türkçe dâvasını haykırırlar, ortaya öz dilimize yazılmış güzel örnekler koyanlar görülmüştür. "Mericemk Ahmed, adıyla anılan zat bunlardan birisidir. Bursa halkevinin çıkardığı (Geçmişte bir Türkçeci)

Şehrimiz büyük bir yapı daha kazanıyor

Şehrimizde vaktiyle yapılmaya başlanan Dum lupınar ilkokulunun yeri okul olmağa uygun görülmüştüğü için bina incelet halinde beden terbiyesi umum müdürlüğüne satılmıştı. B. T. bölge başkanlığı, yapısı hayli ilerletmiştir. Bu bina şehrimizin en büyük binalarından birisi olacaktır. Büyükçe salonları da vardır.

Vilâyetimize 300000 liralık Hind manifaturası geliyor

Hindistandan getirilmiş olan manifatura eşyasından 300 000 liralığı vilâyetimize ayrılmıştır. Bu eşya içinde astar ve kaput bezi de vardır. Manifaturayı almak için tüccar arasından seçilen bir heyet İstanbul'a gitmiştir.

Halkevinde

Dün akşam halkevinde 26 Eylül dil bayramı kutlanmıştır.

adlı eserinde de bir (Büyükçi Ali Rıza) dan bahsediliyor.

Ancak zaman zaman işitilen bu eserler cumhuriyet yıllarına kadar kayıtsızlıkla, bazen de terslikle karşılanmıştır. Öz Türkçe dâvasını, hükümetin de dâvası olarak gütmeye başlayan ve ona bir devrim hızı veren cumhuriyet idaresi olmuştur. İki büyük başkanımız; Atatürk ve İnönü Türk dili için yapılan çalışmalara da önderlik etmişlerdir.

Hepimiz üzerimize düşen ödevi yapar ve yazı dilimize yeni sözler katmağa çabalarsak, pek yakın bir gelecekte güzel Türkçemizin deyiş zenginliği bütün parlaklığı ile gözleri kamaştıracaktır.

Mahir Erkmen

Sıtmadan ölet oluyor

Şehrimizde sıtmadan ölüm vakaları görülmektedir. Bir iki haftadanberi gençler arasında da yaşlılar arasında da sıtma yüzünden ölenler olmuştur. Kinin ve Atehrinin geçen yıla göre bol ve aatta normal ihtiyacı karşılamaya çok yakın miktarda olmasına ve aynı hiç olmazsa 25 gününde ilaç bulunabilmesinca rağmen insana geçen yıldan daha çok sıtma var hissi geliyor. Bu seneye kadar şehrimizde sıtma yüzünden ölüm vakalarına rastlanılmıyordu. Yalnız Çobanlar'da ölet olmuştur. Bu yıl şehirden başka bazı köylerde de sıtmanın korkunç şekillerine rastlanıyor.

Sağlık Bilgisi

Güneş banyosu kıyı şehirlerimizde umumileşti ve bunun sağlık bakımından büyük değeri biliniliyor. Ancak iç yurttan güneşten neden faydalanmasın? Avrupada kıyın bile camlardan geçen güneş ziyasıyla, bazen da açıkta, karlar ortasında banyo ediliyor. Güneşi nerede bulursanız orada faydalanınız. Ysya güneşi de kıyı güneşi kadar değerlidir. Güneş giren yere hekim girmez derler. Güneş değen vücuda h-kim eli değmez de diyebiliriz. Elbisinizi, yatac, yorgan' yastık ve çarşafarınız, eşyanızı güneşe çıkarınız. Birçok mikropları öldürmüş olursunuz.

Güneş banyosunun bulunduğu ve tehlikeli sonuçlar verdiği hastalıklar da vardır. Sağlam adamlar da kendilerini güneşe yavaş yavaş çok azdan başlayarak alıştırmalıdır.

Yeni doğan yavrulara nasıl yardım etmeli ve nerelerine dikkatli bakmalı?

Evlerde, çiftliklerde, elimiz altında beslediğimiz hayvanlar çok defa yardıma hacet kalmadan kendi kendine doğurlar. Bunlardan kırarak ve ineklerin yavruları doğar doğmaz gözlerini açarlar, ilkönce biraz korkak hareket ederler, ama biraz yatıp dinlendikten yahut buldukları yere alıştıktan sonra kımıldanmaya başlarlar. Çok geçmeden de ayağa kalkıp dolanırlar, Meme aramağa ve emmeğe koyulurlar. Yalnız, bu söylediğimiz hâl her zaman böyle olmaz. Çok defa bu hayvanların yavruları ölü gibi doğarlar ve bir zaman katıyken kımıldamazlar. Bunları kendi hallerine bırakmak tehlikelidir. Çünkü, yardım edilmezse ötürler. Böyle bir zamanda ilk yapılacak iş yavrunun nefes alıp almadığına bakmaktır.

Yeni doğan yavruya birdebire yaklaşmak doğru değildir. Çünkü pek çok aneler yavrularını kısıknırlar, hele yabancı adamlardan ziyadesiyle huylanarak ısırmağa, çifte atmağa başlarlar. Onun için, daha evvel alışkın biri üstüne anneye yaklaşmalı ve onu tutmalıdır. Sonra da, ikinci bir adam yavrunun yanına gitmeli, ağzını ve burununu deliklerini temizlemelidir. Bazen et yağ gibi bir parça yavrunun boğazını tıkar ve yavruya nefes aldırılmaz. Böyle bir hâl karşısında hemen yavrunun boğazını muayene etmeli, şayet varsa bu parça çıkarılmalıdır. Bu yardımlarla yavru gene nefes alamazsa bu sefer ısıak bir bez alınır, bununla hayvanın başına, yüzüne, gözüne yavaş yavaş vurulur. Yahut, göğüs, yüz ve bilhassa burun ucu, kuru olarak ıgılır. Yahut temiz bir çöp veya tavuk kanadı alınarak burun deliklerinden birine sokulur. Bazen buruna sıgara dumani üflenir veya sirke serpilir. Bütün bunlardan maksat, yavruyu gücükçyarak bulduğu uyku halinden uyandırmaaktır.

Bu çeşitli yardımlardan bir fayda elde edilmezse, tıpkı çocuklardaki gibi, yavrunun dil ile tutulur, birkaç defa dışarı çekilir iltir. Göğüsleri üzerine aralıklarla basılır. Bu suretle yavrunun nefes almasına çalışılır.

İkinci iş olarak göbeğe ehemmiyet verilmelidir. Dişi ayakta doğurmuş ise yavru yere düşerken göbük kordonu gerilir ve kendiliğinden kopar. Eğer hayvan yattığı yerde doğmuş ise, bu kordonu ayağa kalkarken koştığı görülür. Ama bazen bu gibi hareketler yapılmadığından veyahut da ana yere yatıp kalktığı hâlde kordon kuvveti olduğundan kendiliğinden kopmaz. Böyle zamanlarda çok defa anahtar yardım eder, yâni yavrularını yalayıp kuruturken göbük kordonunu dişleriyle ezip koparırlar. Bazen de göbük kopmaz, kalır; o zaman onu kesmek icap eder. Göbeğin kesilmesi için evvelâ sağlama ve temiz bir iplik alınır. Yavruya karından 4—5 parmak kadar bir uzaklıkta göbük kordonu bu iplikte güzele sıkılır ve bağlanır. Sonra bir bıçak veya makasla bu bağlanmış yerin biraz alt tarafından kesilir yahut da kesmeden aynı yerde kordon iki elle çekilerek koparılır. Bu suretle yavrunun üzerinde kalmış olan göbük parçası günde güne kurumağa başlar ve 15-20 günde de tamamen düşer. Ama bu düşme müddeti katı değildir, bazen daha erken, bazen de daha geç düşebilir.

(Arkası 2 inci yüze)

Ek 4:

Sahip ve umumi neşriyat Müdürü
A MAHİR ERKMEN
İdare ve tertip yeri: Singer mahallesi
Cavuşoğlu sokağı
Başbuğluk yeri: (Boğaziçi Hastanesi) - Akyazı

HABER

Pazartesi ve Perşembe günleri neşrolunur

Senelik shone 5 Lira
Altı aylık 260 kuruş
Sayın 5 Kurum Eki aylık 20 kr.
İhbarları maksat fiatlı emiyaları
tek nüshada satılmı (2 satırı)
45 kr. Topu İhbarı 240 Kr.

Yıl: 238 Mart 1945 PerşembeSayı: 2564

SITMAYI yenebileceğiz ..

Amerikalılar harbe girdikleri ve askerlerini Pasifik adalarına göndermeye başladıkları zaman yalnız Japonlarla değil bir de sıtma ile karşılaşmalar ve sözleri şu oldu [Eğer sıtmayı yenebileceğiz] O güne kadar sıtmanın tek ilacı sayılan kinin de Japonların elindeydi. Yeni dünyanın atılğan ve çılgın çocukları sıtmayı çoktan yenmiş bulunuyorlar. Biz de şu cümleyi kafamıza yazmalıyız: [Eğer, sıtmayı yenebileceğiz ilerleyemeyecek, yükselmeyeceğiz] Teyfik Fikretin şu mısraını da hemen hatırlayalım: [Yükselmeyen düşer, ya terakki, ya inhitat!] yeni sıhbat ve içtimai muavenet Bakanımız, ilki olarak bir sıtma kongresi toplamakla ne kadar şey ettiler Sıtma ile savaş için yeni bir kanun tasarısı yapıyorlar. Bu da çok şeyi birşey! Eldeki kanunların eksikliği meydandı! Bu hususta Dr. Saım Ali Dilemre'nin bir Atebrin fabrikası tavsiye ettiğini de (Yeni Adam)dan öğreniyoruz. "Bu fabrika tonlarla atebirin yapacak ve bu atebirin ülkemizin heryanına bol bol gönderebilecek ve leblebi şekeri gibi ceplerde taşınacaktır."

Sıtmayı yenebilememiz için yapacağımız en önemli işlerden birisi de dâvâyı bütün millete mal edecek ve gereken bilgileri yayılmasına hizmet edecek bir (Yayın ve kurs) çalışması olmalıdır. Her gazete ve dergi her sayısında hiç olmazsa birkaç satırla sıtmadan bahsetmeli ve halka yeni şeyler öğretmelidir. Sıtma savaşına nasıl yenilebileceği bahsinde her il merkezinde kurslar açılmalıdır. Sıtmayı bilmek başka, sıtma savaşını nasıl yapılabilece-

PETROL İÇİN

Yurtta yeniden birçok sondajlar yapılacaktır

Haber aldığımız göre Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü yurdumuzdaki petrol kaynaklarının aranıp bulunması için yeniden birçok sondajlar yapılmasına karar vermiş ve Amerika'ya sondaj için gerekli sondaj makinesi ve diğer malzeme ismarlanmıştır. 2 milyon lira değerinde olan bu malzeme ve makineler gelir gelmez geniş ölçüde çalışmalara başlanılacaktır.

Enstitü, Beğirli petrol kampını genişletmeye başlamıştır. Raman dağında bir sondaj yapılmıştır. Yeniden 2 sondaj daha yapılacaktır. Hatay'da bir petrol sondaj kampı kurulacaktır, ayrıca Çengeller'de de bir sondaj yapılacaktır. Polatlı'da yeniden bir sondaj yapılacaktır Van ilindeki petrol bölgeleri araştırılacaktır.

gini bilmek başkadır. Küçük bir bataklık yapma bir çeşme veya kuyu başının nasıl kurutulabileceğini bile başka memleketlerde yapılmış olan, ancak bizim hatırmıza gelmeyen usulü var!

Çevremizde büyük gördüğümüz işlerin belki de herbirimize beşer günlük çalışma veya parasını vererek çalıştırma ödevi yükletilmesiyle beş, on yılda başarılması mümkün olacaktır. Akar suların yatağını temizlemek için makina kullanılması halinde amele işi çok küçülmüş olur. Hiçdeğilse her baktığımız ne kadar para istediğini kabataslak olsun bilmeliyiz.

Mahir Erkmen

Not: Bu satırları yazdıktan sonra sıhbat ve içtimai muavenet Bakanlığının gazetelere ve bu arada gazetemize sıtma hakkında yazılar gönderdiğini öğrendik.

Amerika'nın yapıldığı yeni uçaklar

Amerikan havacılığı bu harp yılları içinde dev adımlarıyla ilerledi. Her iş, her maksat için ayrı ayrı tipte uçaklar yapıldı. Amerika'nın yetkili makamlarını verdiği malumata göre en yeni uçaklar şunlardır:

İnvader tipindeki uçaklar Almanların yapabilecekleri en şiddetli baraj ateşini geçebilecek vasıfta yapılmıştır. Bu uçakların iki motörlü 4000 beygir kuvvetindedir. Uçak taşıdığı ağır bomba yükünü bırakır bırakmaz Dünyanın en süratli av uçaklarını bile geçebilmektedir. Şimdi Almanya üzerinde geniş ölçüde çalışmakta olan bu uçaklar makineli tüfek ve toplarla cihazlandırılmıştır.

Amerikan havacılığının bir yeni başarısı da "P-80", tipindeki uçaklardır. Amerikan hava kuvvetleri komutanı General Arnold, bunlara "uçar yıldız", adını vermiştir. Bunlar dünyanın en süratli av uçakları sayılmaktadır. "P-80", ler Birleşik Amerika ve İngiliz hava kuvvetleri tarafından birlikte geliştirilmiş ve süratleri gizli tutulmuştur.

Fakat, general Arnold, bu uçağın aşağı yukarı sesin sürati kadar, yani saatte 1200 kilometre gidebildiğini söylemiştir. General, bu uçağa ait pilânın basit olduğunu bildirmiş ve motörün Kerojen'e bezeyen bir yakıtla çalışması dolayısıyla 15 dakikada değiştirilebileceğini açığa vurmuştur.

"P-80", Amerikan hava kuvvetleri kumandanlığının bir yıldıza bir hizmete alındığını bildirdiği füze atan uçaklardan ikincisidir. Daha önce "hava koyruklu yıldız", adı verilen "P-59", lar hizmete alınmışlardır.

C. H. P de

C. H. P salonunda her onbeş günde bir umumi toplanmalar tertibine karar verilmiş ve ilk toplanma geçen cumartesi akşamı yapılmıştır. Bu toplanmada samimi bir sohbet havası içinde başlıca ilimizin ekonomik durumu konuşulmuş ve bir Afyon karabiser panayırı kurulması üzerinde durulmuştur. Mart ayı içindeki toplanmalar 17 ve 31 mart akşamları yapılacaktır. Herkes gelebilir.

Münakalat Bakanı Şehrimizde

Münakalat bakanı general Ali Fuat Cebesoy geçen salı sabahı şehrimize gelmiş ve bakanlık müesseselerinde tetkik ve teftişlerde bulunmuşlardır.

Zelzele

Geçen cuma ve cumartesi günleri muhtelif saatlerde şehrimizde oldukça şiddetli zelzeleler hissedilmiştir. Hasar yoktur.

Bolvadin Palas

Bolvadin de Emirdağ Caddesinde Postahane karşısında yapılmakta olan Otel binası bitirilmiş ve adına Bolvadin Palas konulmuştur.

Anayasamızdan yeni kelimeler;

Kamutay — Büyük millet meclisi umumi heyeti
Danıştay — Şurayı devlet Sayıştay — Divanı muhabesebat
Yargıtay — Temyiz mahkemesi
Dernek — Cemiyet
Dokunulmazlık — Mesuliyet
Dolanlı — Hileli
Dönem — Devre
Erginlik — Rüşd
Erk — kuvvet, iktidar

HABER

Sayın 5 Kuruş
Yıllık aboneli 5 lira
6 Aylık 260 kuruş
Günü geçmiş nüshalar 20 kuruş.